

მამია ებრაღიძე
ჟურნალისტიკის პროფესორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

წიგნის გამოცემის კულისები

საკვანძო სიტყვები: პუბლიკაციის პროცესი, დედნის მომზადება, რედაქცია, რედაქტირება, კონტენტის სტრუქტურა, ფორმატირების სტანდარტები, ხარისხის კონტროლი, ავტორის პასუხისმგებლობა

მკითხველი აუდიტორიისთვის, ფაქტობრივად, უცნობი რჩება წიგნის გამოცემის დეტალები. უფრო მეტიც. წიგნის ავტორთა, განსაკუთრებით, თანამედროვეთა უმეტესობასაც საკმაოდ ბუნდოვანი წარმოდგენა აქვს გამომცემლობისა და სტამბის მუშაობის თავისებურებებთან დაკავშირებით. ამ შემთხვევას ზედმიწევნით ესადაგება ცნობილი გამონათქვამი: წიგნი ყდით არ უნდა შეაფასო. მართალია, სწორედ გარეგანის, ავტორის გვარ-სახელისა და სათაურის გაცნობით იწყებს პოტენციური მკითხველი წიგნის შეფასებას და მისი შეძენა-არშეძენის გადაწყვეტილებას ამ სამი კომპონენტის გარდა, წიგნის სხვა ვიზუალური მონაცემების გათვალისწინებით იღებს. ავტორისეული დედანი დამუშავება-გადამუშავების მრავალ ეტაპს გადის, ვიდრე ნაბეჭდი სახით მაღაზიათა თაროებსა თუ ვიტრინებს დაამშვენებდეს.

1. დედნის შინაგანი აღნაგობა

სარედაქციო-საგამომცემლო საქმიანობაში უმნიშვნელოვანესია, რომ ჯეროვნად ვერკვეოდეთ ნაწარმოების კომპოზიციისა და რუბრიკაციის საკითხებში. ტერმინი

„კომპოზიცია“ გულისხმობს ლიტერატურული ნაწარმოების სტრუქტურას, მისი შემადგენელი ნაწილების განლაგებას და ურთიერთკავშირს, რაც განპირობებულია ნაწარმოებთა შინაარსითა და დანიშნულებით.

ავტორისეულ დედანში წარმოდგენილი უნდა იყოს შემდეგი სტრუქტურული ელემენტები:

1. გამოცემის თავფურცელი ანუ სატიტულო გვერდი;
2. ძირითადი ტექსტი, რომლის თითოეულ ქვედანაყოფს აქვს დასათაურება;
3. ავტორისეული წინასიტყვაობა, შესავალი და დასკვნა;
4. დამატებითი ტექსტები (საძიებლები, კომენტარები და ა.შ.);
5. სქოლიოები და ბიბლიოგრაფიული სიები;
6. დართული ანოტაცია ან რეფერატი (აუცილებელია სამეცნიერო გამოცემებში);
7. სარჩევი ან შინაარსი.

ცხადია, დედნის ელემენტთა ნუსხა ამით არ ამოიწურება. მაგალითად, სამეცნიერო თუ სასწავლო გამოცემებს ემატება ლექსიკონები და ვარიანტები. აკადემიური გამოცემები უფრო მდიდარია კომპოზიციური ელემენტებით.

იმის დასადგენად, არის თუ არა დაცული ავტორისეულ დედანში ტექსტის რუბრიკაციის საფეხურები თანადაქვემდებარებით, საჭიროა, შევადგინოთ დასათაურებათა სამუშაო სქემა, რომელშიც აისახება ტექსტში წარმოდგენილი ყველა საფეხურის კომპოზიციური ქვედანაყოფი, უმსხვილესით დაწყებული და უმცირესით დამთავრებული. ამ სქემაში სათაურები განლაგდება კიბისებურად. მაგალითად, სამეცნიერო მონოგრაფიებისა და სასწავლო სახელმძღვანელოებისათვის ნიშანდობლივია შემდეგი კომპოზიციური აგებულება:

1. ნაწილი;
2. განყოფილება;
3. თავი;
4. პარაგრაფი;
5. პუნქტი.

დედნის რუბრიკაციის მართებულობის ასეთი შემოწმება და მოწესრიგება ჯერ კიდევ არ ნიშნავს დედნის სრულყოფას. არანაკლებ ყურადღებას, თუ უფრო მეტს არა, იმსახურებს ისიც, თუ როგორ არის აგებული თითოეული სტრუქტურული ერთეული და რამდენად მიზანშეწონილადაა მასში გამოყენებული ტექსტის ესა თუ ის სახეობა (თხრობა, აღწერა).

დედნის კომპოზიციაზე მუშაობისას ჯეროვანი ყურადღება უნდა დაეთმოს აბზაცებად დაყოფას. ტერმინი „აბზაცი“ გერმანული წარმოშობისაა და აღნიშნავს მთლიან აზრობრივ ერთეულს, რომელიც გრაფიკული გამოყოფის მიზნით, მარცხენა კედლიდან შიგნით შეწეული ახალი სტრიქონით იწყება. აბზაცისთვის დამახასიათებელია ერთიანი თემის ლოგიკური მთლიანობა და განსაზღვრულ კომპოზიციურ-სემანტიკური შეფარდებულობა მთელ ნაწარმოებთან. ეს უფლებას იძლევა, რომ აბზაცი ჩაითვალოს რუბრიკაციის ძირითად ერთეულად.

აბზაცთა თემებისაგან ყალიბდება ნაწარმოების უფრო მსხვილი სტრუქტურული ნაწილის თემა. აბზაცებად დაყოფა ორი მიზეზითაა განპირობებული:

1. კომპოზიციურ-აზრობრივი მიზეზი, რომ გამოიყოს მოქმედების განვითარების ცალკეული ეპიზოდები. მოწოდებულ იქნას სხვადასხვაგვარი ექსპოზიციური ცნობები პერსონაჟის გარეგნული და შინაგანი ნიშან-თვისებების აღწერა, ბიოგრაფიული ფაქტები, ურთიერთობა გმირებს შორის, პეიზაჟი და სხვ.

2. ექსპრესიულ სტილისტური მიზეზი: ავტორის მიზანი, რომ ყურადღება გაამახვილოს მოქმედების მოულოდნელობასა თუ მნიშვნელობაზე, გააძლიეროს ექსპრესიული მხარე. აბზაცებად დაყოფაზე მუშაობით მთავრდება დედნის კომპოზიციური მხარის შემოწმება და მოწესრიგება. რედაქციაში ამ მუშაობის შედეგი უნდა იყოს ავტორისეული დედნის ტექსტის შინაგანი აღნაგობის ლოგიკური და ლიტერატურული მთლიანობის უზრუნველყოფა.

2. დედნის კომპოზიციის ნაკლოვანებათა აღმოფხვრის მეთოდика

დედანზე მუშაობისას, წიგნის რედაქტორს მკაფიო წარმოდგენა უნდა ჰქონდეს მის ტექსტებზე, როგორც ერთ მთლიანობაზე, აგრეთვე, მის სტრუქტურაზე, მონოგრაფიის ცალკეული ნაწილების ურთიერთშეფარდებაზე. რედაქტორმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმოს გამოცემის იმ თანმიმდევრობის დაცვას, რომელიც ავტორს აქვს არჩეული, ასევე, ნაწარმოების შემადგენელი ნაწილების პროპორციულობას. რედაქტორის ვალდებულებაა, იზრუნოს ავტორისეული დედნის შეძლებისდაგვარად გაწმენდაზე თვალშისაცემი დიდი თუ მცირე უხეირო გამეორებებისგან. მან ასევე უნდა იზრუნოს ნაწარმოების განტვირთვაზე ისეთი აღგილებებისგან, რომლებიც ნაკლებად ან, თითქმის, სრულიად არ უკავშირდება მონოგრაფიის ძირითად თემას.

ცალკე აღნიშვნას საჭიროებს დედანის შინაარსის კომპოზიციის მოწესრიგების ერთი მეტად მნიშვნელოვანი პრინციპი, რომელიც მოითხოვს, რომ ტექსტის რუბრიკაცია იდენტური იყოს მთელი ნაწარმოების, მთელი წიგნის მანძილზე. თემის მეტი თვალსაჩინოებისათვის, განვიხი-

ლოთ სამეცნიერო ლიტერატურაში აღიარებული წიგნის რუბრიკის ამსახველი ორი სქემა და შევადაროთ ისინი ერთმანეთს.

#1

წინასიტყვაობა

ნაწილი I → განყოფილება I → თავი 1, 2, 3, 4

განყოფილება II → თავი 1, 2

განყოფილება III → თავი 1, 2, 3

ნაწილი II → განყოფილება I → თავი 1, 2, 3

განყოფილება II → თავი 1, 2, 3, 4, 5

პირველ სქემაზე გვაქვს სავსებით მოწესრიგებული რუბრიკაცია, რომელიც გვიჩვენებს, რომ მთელი წიგნი ორ ნაწილადაა დაყოფილი. ეს ორი ნაწილი განყოფილებებისგან შედგება, ხოლო თითოეული განყოფილება, თავის მხრივ, შეიცავს ორ ან ორზე მეტ თავს. ასეთი სტრუქტურა აწესრიგებს წიგნის შინაარსს, ამარტივებს მის მთლიანობაში აღქმასა და გააზრებას. აგრეთვე, აიოლებს ნავიგაციას და სასურველი ინფორმაციის მოძიებას.

წინასიტყვაობა

ნაწილი I

თავი 1, 2, 3

ნაწილი II

განყოფილება I

თავი 1, 2, 3, 4

ნაწილი III

განყოფილება I

თავი 1, 2

განყოფილება II

თავი 1

მეორე სქემა მკვეთრად განსხვავდება პირველისგან. აქაც, თითქოს, იგივე სტრუქტურაა, რაც პირველ სქემაში. სინამდვილეში კი, მეორე სქემა მოუწესრიგებელია, რადგან მასში დარღვეულია რუბრიკების ურთიერთდაქვემდებარება. საქმე ისაა, რომ მეორე სქემის მიხედვით, წიგნის პირველი ნაწილიდან ამოვარდნილია ისეთი მსხვილი სტრუქტურული ერთეულები, როგორიცაა განყოფილება, მეორე ნაწილს აქვს მოცემული სქემის სტრუქტურული დაყოფის ყველა ელემენტი, მაგრამ ამ ნაწილში წარმოდგენილია მხოლოდ პირველი განყოფილება, რომლის ფარგლები ემთხვევა წიგნის ყველაზე დიდი სტრუქტურული ერთეულის ფარგლებს. მესამე ნაწილში მეორე განყოფი-

ლება და მასში შემაჯავლი ერთადერთი თავის მოცულობა თანაბარია.

მომავალი წიგნის რუბრიკების ამგვარი ე.წ. სამუშაო სექსის შედგენისა და შეფასების მეშვეობით, რედაქტორი დაადგენს, რამდენად ლოგიკურია დედნის სტრუქტურა, დაცულია თუ არა ტექსტის კომპოზიციური ქვედანაყოფების ურთიერთშეფარდება. როდესაც იგი რუბრიკაციის ნაკლოვანებებს აღმოაჩენს, ყურადღებას მიაპყრობს იმ გარემოებასაც, თუ როგორია ამ რუბრიკაციის კონკრეტული შინაარსი: რუბრიკაციის მოუწესრიგებლობა ხომ იმის სასიგნალო ნიშანია, რომ მასალის არა მარტო გადმოცემის სტრუქტურაში, არამედ თვით შინაარსის ლოგიკურ მოწესრიგებაშიც ყველაფერი რიგზე ვერ არის.

თუკი შემოთავაზებული სამუშაო სქემების გამოყენებით დედნის კომპოზიციური ნაკლოვანებანი (და მათთან დაკავშირებული არაერთი ნაკლიც) დადგინდება, იწყება ინტენსიური მუშაობა მათი აღმოფხვრისათვის, რაშიც უდიდესი როლი წიგნის რედაქტორს ენიჭება.

3. დედნის გარეგანი მხარე

არსებობს გარეგნული გაფორმების სტანდარტული წესები, რომლებიც გამომდინარეობს წიგნის გამოცემის თავისებურებიდან და რომელთა დაცვა აუცილებელია ავტორებისათვის. ეს წესები მოკლედ ასე შეიძლება გადმოიცეს: ავტორისეული ტექსტის თავფურცელი ხელმოწერილი უნდა იყოს ავტორის (ან დედანზე პასუხისმგებელ პირთა) მიერ, უნდა იყოს დათარიღებული, ასევე, უნდა იყოს აღნიშნული გვერდების რაოდენობა, ჩამატებული ან ამოღებული ადგილების მოცულობა და ილუსტრაციების რაოდენობა.

დედანი გამომცემლობაში შეიძლება წარმოდგენილი იყოს:

1. ხელნაწერი სახით;
2. ამობეჭდილი სახით;

3. ელექტრონული სახით (აპრეზილი MS Word-ში);
4. დაკაბადონებული ტექსტი ელექტრონული სახით;
5. სტამბურად დაბეჭდილი უცვლელად ხელახლა გამოსაცემად;
6. სტამბურად დაბეჭდილი ცვლილებების შეტანით გამოსაცემად.

ამოსაბეჭდი, სარედაქციო დედანი უნდა აიკრიფოს 11 ზომის ჩვეულებრივი აკადნუსხური შრიფტით, სტრიქონებს შორის ორი ინტერვალის დაშორებით. ელექტრონული ვერსიის გამოგზავნისას დასაშვებია სტრიქონებს შორის 1.3 ან 1.5 ინტერვალი. დედანი უნდა ამოიბეჭდოს 210X297 მმ (A4) ფორმატის საწერი ქაღალდის ცალკე გვერდზე და არა ფურცლის ორივე მხარეს.

ერთმანეთზე მიყოლებული ტექსტის თითო გვერდზე 30-მდე სტრიქონი უნდა იყოს. ის ნაწილები, რომელთა დასაბეჭდად კონკრეტულ კომპიუტერულ პროგრამას გამოზადებული ნიშნები არ მოეპოვება, ავტორს ამოიბეჭდილ დედანში ხელით შეაქვს. ჩვეულებრივ, ასეთი ნაწილებია მათემატიკისა და ქიმიის ფორმულები, სქემები, ნომრები, სიმბოლოები ან გამორჩეული პიქტოგრამები. ისინი მკაფიოდ და მოწესრიგებული სახით უნდა იყოს კურსივით, ნახევრად მუქი შრიფტით.

აღინიშნოს სათაურთა და ქვესათაურთა დაქვემდებარება და დაინომროს ისე, რომ არ დაირღვეს რუბრიკაციის ერთობა და იმავე დონის სათაურებს ერთნაირი ნომერი ჰქონდეს. გამოიტანოს გვერდის მარცხენა მხარეს მინდორზე ილუსტრაციებისა და ცხრილების ნომრები იმ ადგილების გასწვრივ, სადაც სასურველია მათი მოთავსება. ჩაიწეროს გვერდების ნომრები სარჩევში, პირველ გვერდზე შეიტანოს არაუმეტეს ხუთი მცირე შესწორებისა. დედნის ტექსტი წარმოადგინოს ორ ეგზემპლარად.

როცა ნაწარმოები ცვლილებათა შეუტანლად ხელახლა გამოიცემა (მზა მატრიცებისაგან ან დაკაბადონებული ეგზემპლარისგან, რეპროდუქციის წესით), ავტორი

გამომცემლობას საამისოდ ჩააბარებს წინა გამოცემის ორ-სამ ეგზემპლარს. როცა ნაწარმოების ხელახალი გამოცემისას ცვლილებები შეაქვთ მის ტექსტში, ავტორი გამომცემლობას ჩააბარებს წინა გამოცემის ორ სუფთა (შეუსწორებელ) ეგზემპლარს და ერთსაც – ჩანაწერების (შესწორებების) მქონე ეგზემპლარს.

ზოგიერთ შემთხვევაში ავტორს შეუძლია ტექსტი გამომცემლობას ჩააბაროს ხელნაწერის სახით. ეს ხდება ისეთ შემთხვევებში, როდესაც დედანი დაწერილია განსაკუთრებული ფორმის ანბანით ან გამოსაცემად წარმოდგენილია ხელნაწერი ლექსიკონების დედნები, რომლებიც ბარათებისგან შედგება, ასევე, ბარათებზე გატანილი საშუალებებით და სხვ.

დედნის ტექსტის თანმხლები ილუსტრაციები დანომრილი უნდა იყოს იმ თანმიმდევრობით, რომლითაც ისინი ტექსტში მოიხსენიება. უკანა მხარეს ილუსტრაციას მიწერილი უნდა ჰქონდეს ავტორის სახელი და გვარი, გამოცემის სახელი და ნომერი.

ნებისმიერი გამომცემლობა ავტორისგან მოითხოვს, რომ მან ტექსტის დედანთან წარმოადგინოს გამოყენებული ლიტერატურისა და ოფიციალური მასალების ნუსხა (სია). ფაქტობრივი, ისტორიული საცნობარო და სტატისტიკური მონაცემები, რომლებიც შეტანილია ავტორისეულ დედანში, ახალი და სარწმუნო უნდა იყოს. დედანს რომ ხელს აწერს, ავტორი ამით ადასტურებს, რომ იგი გამომცემლობას აბარებს გამოსაცემად სავესებით გამზადებულ ტექსტს მისი თანმხლები კომპონენტებითურთ. გამომცემლობაში შემოსულ დედნებს იმავე მოთხოვნებს უყენებენ, როგორსაც გეგმის მიხედვით შემოტანილს.

გამომცემლობასა თუ პოლიგრაფიულ საწარმოში დედნის მოძრაობის აღსანიშნავად, შემოღებულია სპეციალური საადრიცხო ბარათი.

4. გამომცემლობის თემატური გეგმა (გ.თ.გ.)

ყოველი გამომცემლობა ლიტერატურას განსაზღვრული გეგმის მიხედვით უშვებს. მიღებულია, რომ ამ გეგმას ეწოდება თემატური, რადგან მასში ჩამოთვლილია ყველა გამოცემის სახელწოდებანი (თემები), რომლებზეც გამომცემლობა დაგეგმილ პერიოდში იმუშავებს. ამრიგად, თემატური გეგმა წარმოადგენს გამომცემლობის მთელი საქმიანობის პროგრამას.

თემატური გეგმის შედგენა ხდება მკითხველთა სხვადასხვა ჯგუფის მოთხოვნის ყოველმხრივი და ღრმა შესწავლის, ყოველივე იმ სიახლის გაცნობის საფუძველზე, რაც ამა თუ იმ დარგში იჩენს თავს. შესაბამისად, საზოგადოებრივი მოთხოვნა და ინტერესი ერთი მხრივ, ხოლო სამეცნიერო-ლიტერატურული პროგრესი მეორე მხრივ, დიდ გავლენას ახდენს გამომცემლობის თემატური გეგმის ჩამოყალიბებაზე. საზოგადოებრივ ინტერესს მხოლოდ ფართო მკითხველი აუდიტორია არ განაპირობებს. თემატური გეგმის შედგენისას გასათვალისწინებელია სამინისტროებისა და შესაბამისი უწყებების, სამეცნიერო დაწესებულებებისა და შემოქმედებითი ორგანიზაციების, კვლევითი ცენტრების, საშუალო და უმაღლესი სასწავლებლების, აგრეთვე, ცალკეული სპეციალისტებისა და ავტორების განცხადებები.

მკითხველისეული მოთხოვნების შესახებ მრავალრიცხოვანი და მრავალგვარი მონაცემის მიღების შემდეგ, გამომცემლობა აანალიზებს აუდიტორიის ინტერესების სფეროს, საიდანაც შეარჩევს ყველაზე არსებითსა და მნიშვნელოვან თემებს. ამას გარდა, გამომცემლობა საკუთარი ინიციატივითაც წამოაყენებს თემებს. თემატური გეგმის შედგენისას გამომცემლობა ცდილობს არა მარტო იმას, რომ დააკმაყოფილოს ამა თუ იმ თემისადმი მიძღვნილ წიგნზე უკვე არსებული მოთხოვნილება, არამედ მკითხველთა ყურადღება მიაპყროს ახალ თემებს, რომელთაც დიდი მნიშვნელობა აქვს თანამედროვე რეალობაში. თემატური გეგმის შედგენა გამომცემლობის თანამშრომ-

ლებისგან მოითხოვს თემატიკის შემუშავებისადმი შემოქმედებით მიდგომას, აქტიუობასა და ინიციატივას.

გ.თ.გ. შეიძლება იყოს პერსპექტიული და წლიური. პირველი ითვალისწინებს გამომცემლობის მუშაობის მიმართულებასა და მოცულობას რამდენიმე წლის განმავლობაში. ყველაზე კაპიტალური გამოცემების (ენციკლოპედიები, სერიები, თხზულებათა მრავალტომეულები, კრებულები, მსხვილი სამეცნიერო ნაშრომები და ა.შ.) მოსამზადებლად და გამოსაშვებად ხანგრძლივი ვადაა საჭირო. პერსპექტიული გეგმის მიხედვით, გამომცემლობას შეუძლია დროულად შეუდგეს გამოცემათა მომზადებას, უზრუნველყოს მათი დასტამბვა დასახულ ვადებში.

ამასთან ერთად, პერსპექტიულ თემატურ გეგმაში, ცხადია, ვერ იქნება გათვალისწინებული ყველა ის გამოცემა, რომელიც გეგმის შედგენის დროიდან რამდენიმე წლის შემდეგ გახდება საჭირო. ამიტომ, ყოველი გამომცემლობა, პერსპექტიული გეგმის ზოგადი მითითებით რომ ხელმძღვანელობს, გარდა ამისა, თემატურ გეგმას ადგენს უახლოესი წლისათვის. გეგმა განსაზღვრავს გამომცემლობის საერთო მიმართულებას, ხოლო წლიური გეგმა კონკრეტულ საქმიანობას ერთი წლის განმავლობაში. გ.წ.თ.გ. ორგვარია:

1. (გამოცემათა) სარედაქციო-მოსამზადებელი სამუშაოების გეგმა;
2. გამოცემათა გამოშვების გეგმა.

პირველში შეაქვთ გამოცემები, რომლებზეც მუშაობა დაიწყება (ან გაგრძელდება), მაგრამ არ დამთავრდება დადგენილ პერიოდში. მეორეში კი შეაქვთ გამოცემები, რომლებიც დაგეგმილ წელს იქნება გამოცემული. ჩაბარება შეიძლება მოხდეს არა ერთბაშად, მთელი ტირაჟით, არამედ ნაწილ-ნაწილ.

ყოველი გამოცემის მიხედვით გეგმაში აღინიშნება: ავტორი, გამოცემის სახელწოდება, სავარაუდო მოცულობა და ტირაჟი, გამზადებულობის ხარისხი და გამოსვლის ვადა. გარდა ამისა, გეგმაში შეიძლება მოთავსდეს წიგნის

შინაარსისა და მკითხველისადმი განკუთვნილობის მოკლე ანოტაცია.

სარედაქციო-მოსამზადებელ სამუშაოთა გეგმაში ცალკეულ თემათა მიხედვით ავტორის სახელი და გვარი შეიძლება არ იყოს შეტანილი ან მითითებული იყოს მხოლოდ სავარაუდოდ. თემატური გეგმის პროექტს განიხილავს გამომცემლობის სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭო, დაინტერესებული ორგანოები, მკითხველთა კონფერენციები და სხვ. მხოლოდ შესაფერისი განხილვის შემდეგ ხდება თემატური გეგმის პროექტის დამტკიცება და მისი გამრავლება; თუ საშუალება არის, სტამბური წესით დაბეჭდვა, რათა ისინი დაურიგდეთ საჭიროებისამებრ შესაბამის დაწესებულებებსა და პირებს. გამომშვების გეგმებში მხოლოდ მოკლე ანოტაციებს ათავსებენ. მკითხველები რომ უკეთესად გაეცნონ გეგმაში შეტანილ ზოგიერთ გამოცემას (უმთავრესად, ყველაზე მნიშვნელოვან და სერიოზულ გამოცემებს), გამომცემლობები უშვებენ სპეციალურ პროსპექტებს, ე.წ. ფურცლებს (flyer), რომლებიც უფრო დაწვრილებით ცნობებს შეიცავს. შეიძლება ყველა გამოცემა ვერ იყოს გათვალისწინებული წლიურ გეგმაში. ცნობები დამატებით შეტანილი გამოცემების შესახებ იბეჭდება შეკვეთების ბლანკის სახით.

გამომცემლობები საგამომცემლო თემატურ გეგმას ადგენენ ერთი წლისთვის, მაგრამ მუშაობის პროცესში ანაწილებენ კვარტალურ და ყოველთვიურ გეგმებად, რომლებსაც გამომცემლობები დროულად აწვდიან გამსაღებლებს.

როგორც წლიურ, ისე კვარტალურ და ყოველთვიურ გეგმებში, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, ზუსტად უნდა იყოს აღნიშნული წიგნის გამოშვების თარიღი (ითვლება სტამბის მიერ გამომცემლობისათვის ტირაჟის პირველი პარტიის ჩაბარების ერთი დღე). ის ნაწარმოებები, რომლებიც ამა თუ იმ გამომცემლობის გეგმაშია შეტანილი, მიზანშეწონილია არ მეორდებოდეს სხვა გამომცემლობის გეგმაში. ასეთი გაუგებრობის თავიდან აცილების საშუა-

ლებას იძლევა საგამომცემლო-თემატური გეგმის კოორდინაცია და კრებითი გეგმის შედგენა.

5. გამომცემლობის სარედაქციო ნაწილი (სტრუქტურა და ფუნქციები)

გამოცემული ლიტერატურა სახეობათა და მკითხველისადმი განკუთვნილობის მიხედვით განირჩევა. გამომცემლობის სარედაქციო ნაწილი იყოფა შესაბამის აუცილებელ, უნივერსალურ და მსხვილ დარგობრივ რედაქციებად. მცირე გამომცემლობა, რამდენადაც რედაქტორთა შტატი იძლევა ამის საშუალებას, სარედაქციო სამუშაოს უნაწილებს მუშაკებს გამოცდილებისა და მიდრეკილების მიხედვით. სადაც რედაქციებად დაყოფა არ არის, რედაქციის გამგის ფუნქციას უფროსი რედაქტორი ასრულებს. მსხვილ გამომცემლობაში კი ყოველ რედაქციას ჰყავს გამგე, რომელიც ექვემდებარება მთავარ რედაქციას. რედაქციის შტატი შედგება უფროსი მეცნიერ-რედაქტორის, მეცნიერ-რედაქტორის, უფროსი რედაქტორის, რედაქტორისა და უმცროსი რედაქტორისაგან.

რედაქციის გამგე უძღვება რედაქციის მუშაობას, ადგენს გამოსაშვები ლიტერატურის თემატურ გეგმას, თვალყურს ადევნებს ხარისხს და დროულად შესრულებას. იგი პასუხისმგებელია გეგმის შესრულებაზე დამტკიცებული თემატური გეგმის მიხედვით. გამგე მოიწვევს ავტორებს მათთან ხელშეკრულების დასადებად. ადგენს შტატგარეშე რედაქტორებთან და რეცენზენტებთან შეთანხმების პროექტებს და დასამტკიცებლად წარუდგენს გამომცემლობის ხელმძღვანელებს. გამგე ჩაიბარებს ავტორებისაგან დედნებს და ამოწმებს, შეესაბამება თუ არა მათი მოცულობა საგამომცემლო ხელშეკრულებას, მხატვრულ რედაქციასთან ერთად განსაზღვრავს როგორი გაფორმება ექნება ამ გამოცემას. წამყვან რედაქტორთან

ერთად ხელს აწერს დედნების კორექტურებსა და სასიგნალო ეგზემპლარებს.

გამომცემლობაში დიდი როლი ენიჭება რედაქტორს. იგი ესმარება ავტორს შემოქმედებით მუშაობაში, უწევს კონსულტაციებს იმ საკითხებში, რაც გამოსაცემად გამზადებისთვისაა საჭირო. იგია დედნის პირველი მკითხველი და შემფასებელი. წამყვანი რედაქტორი ავტორს უთანხმებს იმ შესწორებებს, რომლებიც დედანში შეაქვს. იგი ადგენს გამოცემის სამუშაო სარჩევს; დაადგენს, თუ რამდენად სწორია დედნის შინაგანი აღნაგობა, რუბრიკაციის ელემენტთა შეფასება (ნაწილები, თავები, პარაგრაფები).

უფროსი რედაქტორი – იგივე სამუშაოს გარდა, ხელმძღვანელობს თემატური გეგმით განყოფილებისათვის მინდობილი გამოცემის მომზადებას. მეცნიერ-რედაქტორი და უფროსი მეცნიერ-რედაქტორი უფრო რთულ გამოცემებზე მუშაობენ.

მსხვილ რედაქციებში რედაქტორის თანაშემწეებად მიჩენილი ჰყავთ უმცროსი რედაქტორები, რომელთა მოვალეობაა დედნებში თარიღის, ციტატის, ფაქტობრივი მონაცემის შემოწმება, ილუსტრაციის მინაწერის სისწორის გაკონტროლება და სხვ. საწარმოო ნაწილისათვის გადაცემის წინ, უმცროსი რედაქტორები დედნის კომპლექტაციას ახდენენ, ნომრავენ გვერდებს, ამზადებენ დუბლიკატებს, ხოლო სტამბის მიერ კორექტურების გადმოცემის შემდეგ, ხელახლა ამოწმებენ ციტატებს პირველწყაროების მიხედვით. უმცროსი რედაქტორი უძღვება საკანცელარიო საქმის წარმოებას რედაქციაში: ადრიცხავს ავტორისეული დედნების მოძრაობას, თვალყურს ადევნებს რედაქციაში მათთან დაკავშირებით დათქმული ვადების აღსრულებასა და, აგრეთვე, საწარმოო გრაფიკების შესრულების ზღვრული ვადის დაცვას.

ლიტერატურა ■ References

1. მამია ებრაღიძე (1926-2017) – მრავალწლიანი პედაგოგიური გამოცდილების მქონე, ჟურნალისტიკამცოდნეობის პროფესორი, რომელმაც ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის ათობით თაობა აღზარდა. გამორჩეული და საქართველოს რეალობაში უნიკალური იყო მისი სალექციო კურსი „საგამომცემლო საქმე“. წინამდებარე სტატია ეყრდნობა მამია ებრაღიძის ერთ-ერთი ლექციის ავტორისეულ დედანს, რომელიც აქამდე არსად გამოქვეყნებულა, თუმცა მის ყველა ყოფილ სტუდენტს აქვს ნასწავლი. ჩვენი აკადემიური ჟურნალის არქივში ინახება აღნიშნული და სხვა არაერთი საინტერესო ლექციის გამოუცემელი დედანი. სარედაქციო სიბრტის გადაწყვეტილებით, „ბრამსი“ პერიოდულად გამოაქვეყნებს მათ სამეცნიერო სტატიების სახით, რათა არ დაიკარგოს და მომავალ თაობებს გადაეცეს. წინამდებარე სტატია იბეჭდება პროფესორ მამია ებრაღიძის სამართალმემკვიდრის, მისი ქალიშვილის, მაია ებრაღიძის თანხმობით.
2. Галь Нора (2001). *Слово живое и мертвое* [dramafond.ru/wp-content/uploads/2014/12/Nora_Gal_Slovo_zhivoe_i_mertvloe.pdf].
3. Ильяхов Максим, Сарычева Людмила (2017). *Пиши, сокращай: как создавать сильный текст*. 2-е издание, Москва: АП [files.nazaryev.ru].
4. Eckstut, Arielle, and Sterry, David Sterry (2015). *The Essential Guide to Getting Your Book Published*. New York: Workman Publishing Company.
5. Ginna, Peter (2017). *What Editors Do: The Art, Craft, and Business of Book Editing*. First Edition, Chicago, Illinois: The University of Chicago Press.
6. Hupalo, Peter I. (2002). *How to Start and Run a Small Book Publishing Company*. HCM Publishing.
7. Kowis, Mike, Esq. (2017). *14 Steps to Self-Publishing a Book*. Conroe, TX: Lecture PRO Publishing.
8. Saller, Carol Fisher (2016). *The Subversive Copy Editor*. Second Edition, Chicago, Illinois: The University of Chicago Press.

BACKSTAGE OF BOOK PUBLISHING

KEYWORDS: Publishing Process, Manuscript Preparation, Editorial Office, Editing, Content Structure, Formatting Standards, Quality Control, Author Responsibilities

The details of the publication of a book, generally, remain unknown to the readers. Moreover, most of the authors themselves, especially nowadays, have a rather vague idea about the stages of publishing and printing their works. The well-known saying perfectly describes the situation: Do not judge a book by its cover. However, the potential reader tends to begin evaluating the book and make the decision whether to buy it or not, apart from the said three components, by taking into consideration other visual components of a book. The manuscript handed by an author goes through a long process consisting of many stages, from reviewing to editing, before it is printed and bound to adorn the show windows or shelves of bookstores.

The internal structure of the manuscript and the method of eliminating the shortcomings of its composition are very important in the publishing business. Dividing the entire text into identical parts and logical amounts of chapters within those is a very important principle of organising the composition of the content of the manuscript, and it requires special attention to make the book readable. To give a very vivid example of how a poor structure can ruin a good book, we offer to compare the autobiographies of Bill Clinton, the 42nd president of the US from 1993 to 2001, and Hillary Rodham Clinton, the US first lady

during Bill Clinton's administration, US senator in 2001-2009, and secretary of state in 2009-2013. His gigantic work "My Life", which comprises one thousand pages, is simply numbered into chapters, without chapters being titled or having any subtitles to help the reader navigate. Also, this manuscript mistake leads to another one – the author frequently repeats himself, just using synonyms or rephrasing the same idea or sentence. On the contrary, Hillary Clinton's bio epic "Loving History" is skilfully organised, chaptered and subtitled, which helps the reader to enjoy quite a long story of her life.

The visual side of a manuscript is also a subject of special care. There are standard rules of formatting that derive from the peculiarities of book publishing, and they must be strictly followed by all authors. As for the thematic plan of the publishing house (TPP), it represents the entire activity program of the company. Public demand and interest, on the one hand, and scientific and literary progress, on the other hand, have a great influence on the formation of the TPP.

Apart from the author who is responsible for the logical structure of their manuscript, the structure and functioning of the editorial office in the publishing house are significant. Several positions share the responsibilities. The editorial office manager administers the work of the editorial office, establishes the thematic plan of the books-to-be, monitors the quality of the final product and monitors deadlines to be met on time. The editorial office manager is responsible for the implementation of the plan according to the approved thematic plan. The manager invites the authors to sign a contract with them. Also, the manager is to prepare drafts of projects with editors and reviewers and submits them to the heads of the publishing house for approval. The manager receives the manuscripts from the authors and checks whether they fulfil all requirements agreed upon by the contract.

Together with the art editors, the editorial office manager determines the design of a book. Together with the editor-in-chief, the manager approves the final copies of manuscripts after they both check whether the corrections are properly made for the typographical errors. After they both sign the first copy of the book, the entire edition goes to publication.

The editor has a lead role in the publishing house as he helps the authors in their creative work by editing their manuscripts and consulting on the issues that are urgent in the preparation of the book for publication. The editor is the first reader and evaluator of a manuscript. All corrections the editor makes in the original text have to be agreed upon with the author. The general corrections the editor makes are about the evaluation of the content of the manuscript, and the determination of the internal structure of the book and its elements, such as book parts, chapters, sections, etc. The senior editors do exactly the same job, but in addition, they monitor the preparation of the manuscript entrusted to their department for publication. The research editor and senior research editor work on far more complex publications.

Junior editors assist editors in large publishing companies. Their duty consists of checking the dates, quotations, captions, factual information, and all kinds of data in the manuscripts. Before handing it over to the production department, the junior editors constitute the manuscript, provide page numbers, prepare copies, and after the corrections are delivered from the printing house, they double-check the quotations by comparing the latest copy to the primary source. The junior editor manages all office work in the publishing house. This includes tracking the accounts, monitoring all movements of the manuscripts, and any delays in the editing and production schedule.